

TRIJNTJE DE WIT-GOSKER - LEES-V-AARDIG - WAT HOOR JE IN HET WOORDJE DVOŘÁK

Ik wilde de Tsjechische krant leren lezen en ging op leesles. De docent sloot aan bij mijn startsituatie en begon met een woord dat ik al kende. Hij vroeg: 'Wat hoor je in het woordje Dvořák?' Ik hoorde van alles en begon het woord in klanken te analyseren: D w o t z h a...? probeerde ik. Maar het was niet wat de docent wilde horen. Mijn eerste ervaring met het Tsjechische schrift was hierdoor geen succes. Ik ging naar een andere docent. Hij leerde me hoe de letters eruitzagen en hoe je die benoemen kon. Hij spelde de letters en ik mocht de klanken aan elkaar rijgen tot een woord dat ik begreep: Dvořák, de componist! Dit was het feest van de herkenning. Ik had gelezen!

Dit voorbeeld geeft precies aan wat er in de laatste halve eeuw is misgegaan in het leesonderwijs op de Nederlandse basisscholen. Bijna elke methode begint met het auditief ontrafelen van een woord: Wat hoor je in het woordje boom, maan, dik, jos of roos. Onmogelijke vragen voor wie de klanken nog niet kent en nog niet weet wat SCHRIFT is. De eerste stap op weg naar het leren lezen zou dus niet moeten liggen op het gebied van de auditieve analyse, maar op het gebied van de auditieve synthese: de leerkracht zegt de klanken en de leerling zegt het woord.

Wil men een tekst lezen, dan ziet het proces van decoderen er als volgt uit: van links naar rechts worden de letters herkend en benoemd. Vervolgens worden de klanken gekoppeld tot een betekenisvol woord. Meer is niet nodig. Bij het aanleren van de letters is voor het leren lezen de letter-klankkoppeling van belang, niet de klank-letterkoppeling. Een letter benoemen is gemakkelijker dan een letterteken oproepen vanuit de klank. Leren lezen is op zich dus geen ingewikkelde vaardigheid. De letter-klankkoppeling kan spelenderwijs worden aangeleerd met behulp van de klankgebaren die logopedist Borel Maisonneux heeft ontwikkeld ten behoeve van leesles aan slechthorende en dove leerlingen.

Het leren koppelen van de klanken tot een betekenisvol woord is voor sommige kinderen een lastig leerproces. Gelukkig is de klanksynthese een vaardigheid die al vroeg en zonder letters erbij te gebruiken, in de vorm van raadselspelletjes kan worden geoefend: Waar is je n-eu-s? Spellend lezen, maar dan zonder letters. Een soort droogzwemmen dus, waarbij het begrijpend lezen al wordt geoefend nog voordat de leerling de letters heeft geleerd.

Bij sommige klanksynthese-oefeningen leert de leerling meteen ook al gebruik te maken van de context. Die context bestaat dan bijvoorbeeld uit de thematafel van waaruit de klanksynthese-oefening wordt opgebouwd: Pak jij eens de t-a-k, of de r-oo-s, enz. Die context kan ook zonder concreet materiaal worden aangereikt: Ik heb een dier in mijn gedachten en het is de ui-l, of de m-ui-s. Door dit soort oefeningen leren de kinderen de klanken van de taal kennen die bij de letters horen zonder dat er een beroep op ze wordt gedaan om antwoord te geven op vragen die ze nog niet beantwoorden kunnen omdat ze nog niet weten wat SCHRIFT is.

Leren lezen is op zich geen ingewikkelde vaardigheid. We maken het de leerlingen echter onnodig moeilijk door de lees- en schrijfvaardigheden tegelijkertijd en door elkaar heen aan te bieden.

‘Wat hoor je in het woordje Dvořák?’ Als ik wil leren lezen is deze vraag van geen belang. Ik hoef alleen maar te weten hoe de letters die ik zie verklankt moeten worden en die klanken gekoppeld kunnen worden tot een woord met een betekenis. Als ik dat kan, dan kan ik lezen!

Vorig jaar werd er in ons land een nieuw woord geïntroduceerd. Ik had het woord al een aantal keren gehoord maar zou het niet foutloos kunnen opschrijven. Pas nadat ik het woord in de krant had zien staan en de letters toch nog even voor mezelf had gespeld, kon ik het woord toevoegen aan mijn leesrepertoire. Het ging om het woord vuvuzela. Pas nadat ik het woord had gelezen, kon ik het ook opschrijven. De vraag: ‘wat hoor je in het woordje vuvuzela?’ zou tot dat moment zinloos zijn geweest. Wat zou het gevolg zijn als we vanaf nu uit onze leesmethodes alle auditieve discriminatie-oefeningen zouden schrappen en ons eerst volledig zouden richten op de klanksynthese en het aanleren van de letters? Wat zou er gebeuren als we de leerlingen eerst zouden leren lezen en het schrijfonderwijs zouden uitstellen tot het moment waarop het kind volgens de normen van kinderfysiotherapeuten toe is aan het ontwikkelen van een goede schrijfmotoriek?

***Trijntje de Wit-Gosker** werkt sinds 1985 bij het Seminarium voor Orthopedagogiek. Eerst als leesexpert en integratiedeskundige (VIM), daarna als docent en ontwikkelaar van het BASproject. Tussen ‘85 en ‘95 ontwikkelde ze voor de SLO een leesmethode voor zml: ‘Lezen moet je dóén’. In 2005 volgde het bijbehorende computerprogramma Kijken en Kiezen (Groen Educatief). Dit programma genereerde een opleving van de methode die vervolgens om een revisie vroeg. Dit werk doet ze momenteel o.a. vanuit ‘Terrijntje - voor tekst en poëzie’.*